

Bibliografien er repræsentativ, men naturligvis ikke komplet, og det er naturligt, at man har givet engelsksprogede værker en vis overvægt. Det fortrinlige navne-, sted- og sagregister gør bogen let anvendelig som opslagsbog.

ANNE RIISING

Ordo Nidrosiensis Ecclesiae (Orðubók), editus cura LILLI GJERLØW. Libri Liturgici Provinciae Nidrosiensis Medii Aevi. Vol. II. Norsk Historisk Kjelde-skrift-Institut. Den Rettshistoriske Kommissjon. Oslo, Universitetsforlaget, 1968. 551 s. 17 pl.

I smukt tryk og overskuelig form foreligger nu den længe ventede udgave af Trondhjem stifts *Ordo Ecclesiae*, udarbejdet med imponerende grundighed og akkuratse. Da kun fragmenter af norske håndskrifter er tilbage, bygger tekst-udgaven på islandske manuskripter fra slutningen af det 13. årh., hvor *Ordo Nidrosiensis*, som er blevet til 1205/1224, forelå i 3 lidt afvigende former. Der gives en kyndig gennemgang af håndskrifterne og en omhyggelig redegørelse for kilderne, som er eftersøgt mangfoldige steder. Der påvises en meget betydelig indflydelse fra Cluny gennem *Der Rheinauer Liber Ordinarius*, og enkelte andre passager kan genfindes i *Decreta Lancfranci*, Bernold af Konstanz' *Micrologus de ecclesiasticis officiis*, Honorius Augostodunensis' *Gemma animae* og endog i en *Ordo lectionum* i det benediktinske nonnekloster i Barking.

Der gøres rede for et fragment af St. Hallvards legende, for hymner, sekvenser og antifoner, og til sidst findes udførlige og værdifulde registre over håndskrifter, liturgiske tekster og over helgenerne, hvilket tillige med den udførlige bibliografi gør dette betydelige lærdomsarbejde til et uundværligt led i nordisk liturgi-forskning.

ANNE RIISING

N. DENHOLM-YOUNG: *The Country Gentry in the Fourteenth Century with Special Reference to the Heraldic Rolls of Arms*. Oxford University Press: Clarendon Press, 1969. xii + 175 s. 40 sh.

Lige så lidt som sin forgænger *History and Heraldry 1254 to 1310* (1965) er dette arbejde heraldik i snævrere forstand, selvom materialet er heraldisk, hvorfor herolder m.v. indtager en betydelig plads deri. Men som Lancaster-herolden Gregory King i 17. årh. grundlagde moderne engelsk demografi og socialvidenskab, vil omvendt forfatteren gennem disse to bøger vise, hvilket indblik i det middelalderlige engelske samfund – og her da naturligvis især dets højere lag – de talrigt bevarede *våbenruller* kan give os. Som det første bind behandlede opløsningen af det *militære* feudalsamfund, hvor ridderen endnu primært var kriger, kommer nu i stigende grad *godsejeren* i forgrunden, og da især sådanne, som ikke havde ladet sig slå til ridder, og det trods regeringens hyppige tvangsforanstaltninger, der søgte at holde det svære kavalleris kadrer intakte. Her ser vi, hvorledes en stedse mere specialiseret civiladministration inddrager de mindre godsejere

(altså den vordende gentry) i lokalstyret som stewards, bailiffs, fredsdommere og parlamentsmedlemmer (*in loco militis*), og inden 14. århundredes udgang er ikke blot virkelige riddere, men også *armigeri* officielt våbenførende. I dette samfund spiller herolden en betydelig rolle som den specialist, der kan identificere våben, og som dermed også har kendskab til samfundets sociale distinktioner, d.v.s. »protokollen«, hvorfor da også herolder hyppigt deltager i ambassader m.v. Endnu spiller turneringer en betydelig rolle, og her er det naturligvis herolderne, der har til opgave at holde styr på deltagerne. Gennem en minutøs analyse af de talrigt bevarede våbenruller søger forfatteren at fastslå disses datering og funktion: er der tale om lejlighedsarbejder, f.ex. et katalog over deltagerne i en bestemt turnering (det må erindres, at en sådan kunde være et skalkeskjul for en oppositionsgruppes møde, som Lancastertilhængerens turnering 1309, bevaret i *The Dunstable Roll*), i en berømt belejring eller i et slag; er det som *The Parliamentary Roll of Arms* en grevskabsvis opstilling af lokale slægter, eller som ordinariene (fra ca. 1340) forsøg på systematisk opstilling efter beslægtede våbenmærker. Dertil diskuteres i småafsnit specialproblemer som indholdet af forskellige sociale termini (franklins, bannerets, buzones o.m.a.), og der gives adskillige bidrag til tidens administrationshistorie (household knights, juristernes fremtrængen etc.). For den, der til fulde behersker Englands middelalderhistorie, vil disse arbejder på mange måder være en inspirationskilde, og det såvel hvad social- som administrationshistorien angår. Men arbejdets form, opdelingen i talrige, ikke umiddelbart sammenhængende småafsnit, og det, at samtlige relevante kilder og problemer forudsættes bekendt, gør unægtelig bogen vanskeligt tilgængelig for den ikke-initierede læser.

TROELS DAHLERUP

THEODORE C. BLEGEN: *The Kensington Rune Stone. New Light on an Old Riddle*. St. Paul, Minnesota Historical Society, 1968. x + 213 s. Ill. \$ 4,50.

I efteråret 1898 fandt en svensk immigrant, Olof Ohman, en runesten på sin jord i Kensington, Minnesota. Ifølge den fundberetning som Ohman afgav for notarius publicus i 1909 lå stenen mellem rødderne af et ca. 70 år gammelt træ. Indskriften lyder således, gengivet ordret, men med latinske bogstaver: »8 göter ok 22 norrmen po en oppagelsefarþ fro vinland of vest vi haþe lager viþ 2 skjær en þags rise norr fro þene sten vi var ok fiske en þag aptir vi kom hem fan 10 man röpe af bloþ ok þeþ AVM fräilse af illý. har 10 mens ve havet at se aptir vore skib 14 þagh rise from þeno öh ahr 1362«. Den blev publiceret i lokale aviser i februar 1899, fundstedet blev undersøgt, men ethvert spor af træet blandt hvis rødder stenen var fundet, var forsvundet. Da alle kompetente filologer, amerikanske såvel som skandinaviske, erklærede indskriften for et falsum, døde interessen hen, indtil nordmanden Hjalmar Holand i 1907 kom til Kensington og påtog sig aktoratet for stenens autenticitet. Til sin død i 1963 førte han sagen med energi og opfindsomhed og vandt mange tilhængere.

Kensington-stenen afgiver et godt eksempel til en øvelse i »ydre kritik«. Hvis man følger Erslevs anvisninger (*Historisk Teknik*, s. 31 ff.) og går fra det ydre til det indre, kan man opstille følgende skema: